

Har landinspektører et medansvar for det tabte land?

Var landinspektører "villige hjælpere", da landvindingen gik på høje nagler fra 1940 til 1970 og efterlod en række såvel fagligt som økonomisk mislykkede projekter? Eller kan man intet bebrejde landinspektørerne og alene placere ansvaret hos tidens politikere? De to synspunkter står over for hinanden i denne udgave af PRO ET CONTRA, der er et nyt fast debatelement i Landinspektøren.

PRO ET CONTRA tager udgangspunkt i bogen "Det tabte land" af forfatter og journalist Kjeld Hansen. Bogen handler om landvindingen, som kulminerede i årene fra 1940 til 1970. På få år blev det danske landskab ændret mere end i de foregående 10.000

år. I bogen beskriver Kjeld Hansen, hvordan moser forsvandt, ådale blev udtørrede og strandenge inddraget til landbrug. Selv de mindste bække kom i cementrør – og væk var laks, soldug og stork. Kjeld Hansen konkluderer, at millionprojekterne ofte var økonomisk urentable, og at

det hele blev skabt i en uheldig alliance mellem politikere, landbrug og Hedeselskabet. I vore dage betaler skatteyderne milliarder af kroner til genskabelse af noget af den tabte natur. ◀◀

“De privatpraktiserende landinspektører burde have været mere ansvarlige, end de var under landvindingen. De burde have sagt fra i en lang række sager.” *Kjeld Hansen, forfatter og journalist*

Landinspektører var “villige hjælpere”

PRO: Landinspektørerne har et medansvar for de ødelæggelser af naturen og det pengespild, som var konsekvensen af landvindingen. Det mener forfatter Kjeld Hansen, der kalder landinspektørerne for tavse, “villige hjælpere”. Også i dag savner Kjeld Hansen at høre landinspektørernes stemme.

Flere landinspektører burde have sagt fra over for fejlslagne projekter under landvindingen, mener forfatter Kjeld Hansen. Landinspektørerne skabte projekter, målte op, deltog i udstykninger, fordelte jord og tjente deres daglige brød på landvinding. Men de sagde meget sjældent fra, når projekterne var fagligt og økonomisk uforvarselige.

“De privatpraktiserende landinspektører burde have været mere ansvarlige, end de var under landvindingen. De burde have sagt fra i en lang række sager, f.eks. om Sundby Sø ved Vilsund og Slivsø ved Haderslev. Men det gjorde de ikke. Dermed fik de et medansvar for de negative konsekvenser for natur og ikke mindst økonomi,” siger Kjeld Hansen og minder om, at landinspektørerne også dengang havde kollegiale regler, der pålagde dem at løse opgaver fagligt og økonomisk forsvarligt.

Er landinspektører særligt forpligtede til at gøre offentligheden opmærksom på uetiske projekter i landskabet?

“Generelt er de ikke mere forpligtede end alle andre borgere, og dog så måske alligevel, for de har jo monopol på det matrikulære arbejde. Når der ikke er konkurrence, har man særlige forpligtelser til at optræde ordentligt. I forbindelse med landvindingen bidrog de til, at staten spildte millioner af kroner på håbløse projekter. Disse projekter kunne ikke være

gennemført uden landinspektørernes medvirken. Men det var meget få, der gav sig til kende med kritik – heller ikke af de faglige og økonomiske aspekter. Det ser ikke særlig pænt ud, for på den måde blev de “villige hjælpere”.

Men var det ikke en anden tid, som vi ikke skal dømme gennem nutidens briller?

“Jo, det var en anden tid, og jeg kan godt forstå dem, der valgte ikke at lægge sig ud med monopolforetaget Hedeseelskabet, fordi det kunne skade landinspektørens egen virksomhed. Hedeseelskabet stod for otte ud af ti projekter under landvindingen, og hvis man ragede uklar med dem, ville man blive forbigået ved fremtidige jobs. Men alligevel ser landinspektørernes rolle i ødelæggelsen af landskabet ikke pæn ud. Der var andre kritiske røster allerede fra 1886, og fra 1940 til 1970 var der rigtig mange andre, der advarede mod udviklingen, f.eks. Danmarks Naturfredningsforening, sportsfiskerne og Statens Naturfredningsråd, og ikke mindst Finansministeriet. Så landinspektørerne havde ikke været alene

med kritikken, og det kunne have haft betydning, hvis de havde taget bladet fra munden. For at beskytte det enkelte medlem mod Hedeselskabets hårde hånd mod kritik, kunne foreningen have givet kritikken stemme.”

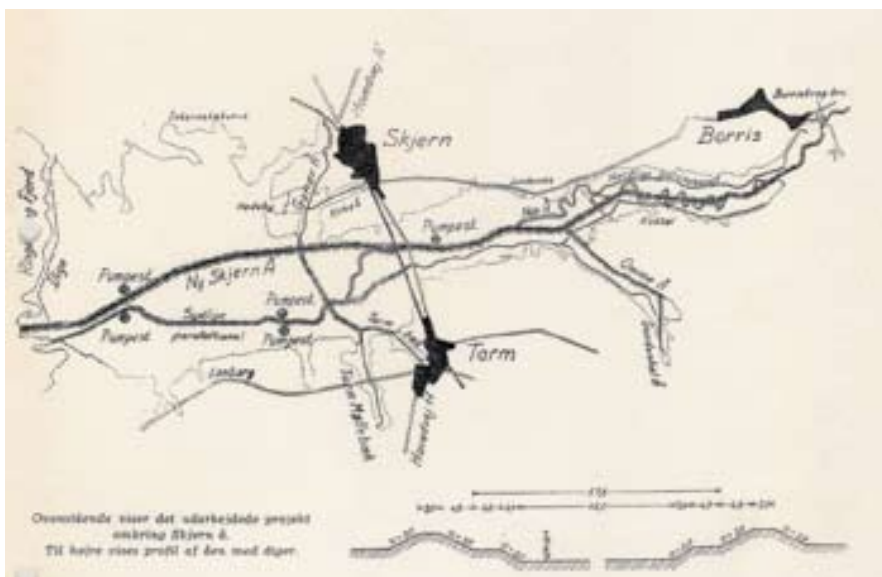
Ser du parallelle situationer i dagens Danmark?

“Ja, når jeg kommer rundt i landet, ser jeg hele landskaber, der pludselig er omdannet til landbrugsjord i strid med reglerne. Jeg går ud fra, at der er landinspektører involveret i den udvikling – i hvert fald de steder, hvor landmanden får jorden matrikuleret om. Det arbejde har landinspektører jo monopol på. Det emne kunne man godt rejse kollegialt. Vi ser i øjeblikket landbruget gøre en aktiv indsats for at bekæmpe brodne kar i branchen. Måske er der behov for samme indsats blandt landinspektører.” <<

FORFATTEREN

Kjeld Hansen er forfatter, journalist og debattør på natur – og miljøområdet. Har tidligere bl.a. skrevet bøgerne “Der er et yndigt land – en fattig natur i et rigt samfund” og “Farvel til Grønlands natur”.

“Det kan da godt være, at man – som stand – skulle revurdere vedtægterne for landinspektørvirksomhed, og gøre standen mere synlig i den offentlige debat.”
Povl Petersen, landinspektør

Hedeselskabets projekt Skjern Å. Den slyngede å blev omdannet til en lige kanal. På forrige opslag ses luftfoto fra 1965 af den da nyligt udrettede Skjern Å. I 1987 besluttede Folketinget, at åen igen skulle sno sig som før. Staten brugte ifølge “Det tabte land” 111 mio. kr. (nutidsværdi) til erstatninger til landmænd og erhvervelse af jord. Fotos på forrige og denne side fra “Det tabte land”/Gads Forlag.

En af de mange afvandingskanaler, der under landvindingen kom til at præge landskabet.

Skalølle-inddæmningen på Fejø, der i 1944 havde landinspektør Søren Jungersen som projektleder. Ifølge “Det tabte land” gik projektet galt fra første dag. Da Jungersen kom til Fejø for at besigtige arbejdet, var entreprenøren i gang med at bygge dæmning nogle meter tættere på havet end projekteret. Jungersen så gennem fingre med fejlen, men kom til at bøde for det. Inddæmningen blev aldrig pumpet tør, og landinspektøren frafaldt sit honorar.

LUND GJORDE MODSTAND OG BETALTE DYRT

Erik Lund fra Silkeborg var en af de få landinspektører, der tog til genmæle mod landvindingprojekter, som han fandt økonomisk uforsvarlige. Han foreslog bl.a., at man kunne skaffe landbrugsjord langs med Skjern Å uden at rette åen ud. Forslaget – der var markant billigere end det gennemførte – var at bygge dæmninger langs åen. Bogen “Det tabte land” beskriver, hvordan Lunds kritik både i denne og andre sager blev kvast af de kræfter, der gennemførte landvindingen. Lund døde ifølge bogen som en bitter mand i 1990’erne efter at have sagt sin mening i bogen “Hedeselskabets rådgivende magt – Beretningen om overgrebet på Skjern Å”.

DdL’S ETISKE GRUNDLAG

DdL’s vedtægt for landinspektørvirksomhed § 3, stk. 1, lyder i dag:

“Landinspektøren skal ved løsningen af en opgave stille sin viden og erfaring til rådighed for sin klient, således at opgaven løses på en såvel faglig som økonomisk forsvarlig måde, og således at hverken klienten eller andre får rimelig grund til at besvære sig over det udførte arbejde.”

Politikerne har hovedansvaret

CONTRA: Ødelæggelser af naturen og fejlslagne projekter under landvindingen var politikernes ansvar. Det er unfair at vurdere fortiden med nutidens øjne, men måske er det på tide at skrive bæredygtighed ind i standens etiske regler, mener landinspektør Povl Petersen.

Det er ikke fair at klandre fortidens landinspektører for deres medvirken til landvindingsprojekterne. For det var en anden tid. Dengang lærte man ikke spor om økologi og miljø på landinspektøruddannelsen. I fokus var samfundets behov for landbrugsjord til produktion af fødevarer og en fascination af, hvad ingeniørkunsten kunne, mener landinspektør Povl Petersen.

“Det er rigtigt, at landinspektørerne medvirkede både som projektmagere og med matrikulært arbejde i forbindelse med landvindingen. Der var faktisk ansat landinspektører i Hedeselskabet, hvor de sad og lavede projekterne. Men det var deres levebrød, så man kan ikke forlange, at de skulle sige fra, og mange var begejstrede for opgaven med at skabe ny landbrugsjord. De spekulerede slet ikke på de økologiske problemstillinger. De kendte dem ikke. Desuden har landinspektører monopol på det matrikulære arbejde, så på det felt kunne de ikke sige fra,” siger Povl Petersen.

Men hvis den enkelte landinspektør ikke kan klandres for ikke at sige fra, kan man så – som Kjeld Hansen – kritisere DdL for at tie?

“Nej, for foreningen var slet ikke så stærk dengang. Jeg mener, at det var lov-

givningen og dermed et landspolitisk ansvar, at der blev åbnet op for projekternes realisering. Når tilskuddene blev udbetalt, kunne du ikke sige til folk, at de ikke måtte lave arbejdet. For så ville naboen jo bare gøre det. Nej, politikerne burde have stoppet tilskuddene noget før.”

Så hvad mener du om Kjeld Hansens kritik?

“Den er ikke fair. Han argumentation knager også, fordi han blander vores rådgivende funktion som projektmagere sammen med det matrikulære arbejde. Hvad angår det matrikulære arbejde, så forhindrede landinspektørernes monopol dem i at sige nej til opgaverne. På monopolområdet kan landinspektøren ikke sige fra, for så ville monopolen blive taget fra ham. I øvrigt ville en anden bare tage arbejdet i stedet.”

Har landinspektører en etisk pligt til at give deres mening offentligt til kende, når natur eller store offentlige summer er på spil?

“Nej, det er op til den enkelte som borger. Jeg er selv meget engageret i vores lokalsamfund og kommenterer på borgermøder. Men det er ikke som landinspektør. Det er som mig. Når det er sagt, så kan det da godt være, at man – som

stand – skulle revurdere vedtægterne for landinspektørvirksomhed, og gøre standen mere synlig i den offentlige debat. Jeg tænker på paragraf tre om det etiske grundlag. Jeg synes, at det er for tyndt, at der kun står noget om faglighed og økonomi. Det tolker jeg, som om det mest handler om at gøre arbejdet så billigt som muligt for kunden og om ikke at “besvære” nogen. Man kunne da godt overveje at skrive noget ind om bæredygtighed, miljø og naturgrundlag.”

Ser du paralleller i dag til landinspektørernes arbejde under landvindingen?

“Ja, det er som dengang fortsat politikernes ansvar, men nu træffer de afgørelser med omvendt fortegn. Landinspektørerne er så gennem jordfordelinger m.m. med til at genskabe noget, der blev ødelagt dengang. Jeg synes, at det er noget vrøvl, at Kjeld Hansen kritiserer landinspektører for at medvirke til landmænds ulovlige opdyrkning af jord. Landmændene bruger normalt blot jorden, sådan som lovgivningen og tilskudsreglerne lægger op til. Landbrugsstøtten har intet med matriklen at gøre. Hvis landmanden gør noget ulovligt, er det myndighederne, der har til opgave at føre tilsyn og gribe ind.” <<

LANDINSPEKTØREN

Povl Petersen er landinspektør i Aabenraa med speciale i Plan- og Naturbeskyttelsesloven. Har mere end 30 års erfaring med offentlig administration og planlægning fra Fredningsplanudvalget for Sønderjyllands Amt og Sønderjyllands Amt, hvor han i 14 år var afdelingsleder i planafdelingen i Teknisk Forvaltning. Driver nu enkeltmandsfirmaet Planeriet, der udfører rådgivningsopgaver.